

The Preservation of the Business Property in the Context of the Commercial Code in Slovakia

Renáta Pakšiová¹

¹ University of Economics in Bratislava
Fakulty of Economics Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovakia
E-mail: renata.paksiova@euba.sk

Abstract: *The assets of the undertaking is an essential component and an important starting point for carrying out the business activity. In the cycle of assets, components occur, entering directly into the performance of the business and inevitable for carrying out a business, and they are a prerequisite for carrying out the business activity, which brings performances associated with achieving revenue and they also bring the profit. These assets can be considered an important property of the business which needs to be preserved and reproduced in the business, and therefore, in terms of resources should be covered by the long-term property coverage assets, and in best case by own resources of the property coverage. Own sources of assets coverage include the profit for the financial year as well as the statutory reserve fund, whose creation and drawing is provided for certain types of units in the Commercial Code. Corresponding provisions governing restrictions on the distribution of profit for the benefit of the creation of the legal reserve can therefore be also considered tools aimed at the preservation of the business property. The aim of this paper is an analysis of the relevant provisions in the different types of business units.*

Keywords: *business property, Commercial Code, distribution of profit, statutory reserve fund*

JEL codes: M40, M41

1 Súčasný stav - úvod do problematiky

Podnikateľské prostredie v Slovenskej republike je upravené zákonmi a opatreniami, ktorých uplatňovanie v konkrétnom podniku závisí od predmetu podnikania, právnej formy a ďalších kritérií, ktoré podmieňujú použitie tej-ktorej právnej úpravy. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov je základná právna norma upravujúca postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním. *Podnikateľom* podľa tohto zákona (Obchodný zákonník, 2017) je: osoba zapísaná v obchodnom registri; osoba, ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia; osoba, ktorá podniká na základe iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov; fyzická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu a je zapísaná do evidencie podľa osobitného predpisu.

Podnikom sa podľa Obchodného zákonníka (2017) rozumie súbor hmotných, ako aj osobných a nehmotných zložiek podnikania. Podľa neho k podniku patria veci, práva a iné majetkové hodnoty, ktoré patria podnikateľovi a slúžia na prevádzkovanie podniku alebo vzhľadom na svoju povahu majú tomuto účelu slúžiť. *Obchodným majetkom* podľa Obchodného zákonníka (2017) sa rozumie súhrn majetkových hodnôt (vecí, pohľadávok a iných práv a peniazmi ocenených iných hodnôt), ktoré patria podnikateľovi a slúžia alebo sú určené na jeho podnikanie. *Podnikaním* sa podľa Obchodného zákonníka (2017) rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku. *Majetkom* sú, podľa zákona o účtovníctve (2017), tie aktíva účtovnej jednotky, ktoré sú výsledkom minulých udalostí, je takmer isté, že v budúcnosti zvýšia ekonomické úžitky účtovnej jednotky a dajú sa spoľahlivo oceniť; vykazujú sa v účtovnej závierke v súvahe alebo vo výkaze o majetku a záväzkoch. *Aktívami* podľa zákona o účtovníctve (2017) v znení neskorších predpisov sa rozumejú ekonomické prostriedky, ktoré sú výsledkom minulých udalostí, od ktorých sa očakáva, že v budúcnosti budú viesť k zvýšeniu ekonomických úžitkov, pričom ekonomickým úžitkom je možnosť

priamo alebo nepriamo prispieť k toku peňažných prostriedkov a ekvivalentov peňažných prostriedkov; aktíva tvoria majetok a iné aktíva. Iným aktívom je časť aktív účtovnej jednotky, ktoré nespĺňajú podmienky na ich zaúčtovanie na účtoch hlavnej knihy a ktoré sa vykazujú v účtovnej závierke v poznámkach. Aj napriek nie úplne jednotným definíciám v oboch právnych úpravách, v Obchodnom zákonníku a v zákone o účtovníctve, možno prisúdiť paralelu pojmov súčasť podniku a aktíva a pojmov obchodný majetok a majetok. Napriek tejto nejednotnosti pojmov však z oboch právnych úprav vyplýva, že podnikatelia vlastnia a využívajú majetkové súčasti pri činnostiach spojených s podnikaním s cieľom dosahovať zisk naviazaný na toky peňažných prostriedkov a ekvivalentov peňažných prostriedkov.

Podľa Obchodného zákonníka (2017) sa súbor obchodného majetku a záväzkov vzniknutých podnikateľovi v súvislosti s podnikaním označuje ako *obchodné imanie*. *Čistým obchodným imaním* je obchodný majetok po odpočítaní záväzkov vzniknutých podnikateľovi v súvislosti s podnikaním. *Vlastné imanie* tvoria vlastné zdroje financovania obchodného majetku podnikateľa podľa právnej úpravy účtovníctva. Na kvantifikáciu uvedených kategórií v peňažných jednotkách v konkrétnom podniku slúži účtovníctvo. Základné povinnosti podnikateľov spojené s vedením účtovníctva upravuje hlava IV Obchodného zákonníka (2017). „*Podnikatelia sú povinní viesť účtovníctvo v rozsahu a spôsobom ustanoveným osobitným zákonom.*“ (Obchodný zákonník, 2017) Týmto osobitným zákonom je zákon o účtovníctve (2017). Účtovníctvo predstavuje relatívne uzatvorený systém na poskytovanie informácií o stave a zmene majetkovej, finančnej, výkonnej a výnosovej situácie podniku v čase. (Šlosárová et al., 2016) Verné a pravdivé zobrazenie skutočností, ktoré sú predmetom účtovníctva má poskytovať účtovná závierka (Šlosárová, 2001), ktorá sa svojím zverejňovaním stáva jedným z mála relevantných verejných zdrojov informácií o podniku, okrem iného aj o jeho schopnosti efektívne a hospodárne využiť a reprodukovať vložený kapitál investormi (Markovič et al., 2013). Správne rozhodovanie používateľov na základe informácií z účtovníctva, predovšetkým z účtovnej závierky podniku, je podmienené správnym porozumením a interpretovaním dostupných informácií a ich súvislostí (Kubaščíková, 2008).

Majetok podniku je základnou zložkou a dôležitým východiskom pre uskutočňovanie podnikateľskej činnosti. V kolobehu majetku sa vyskytujú zložky, ktoré vstupujú priamo alebo nepriamo do výkonu podniku a nie je bez nich možné uskutočňovať predmet podnikania, sú nevyhnutnou podmienkou na uskutočňovanie podnikateľskej činnosti, ktorá prináša výkony spojené s dosahovaním výnosov a sú preto nositeľmi zisku. Tieto zložky majetku môžeme považovať za majetkovú podstatu podniku v hmotnom chápaní, ktorú je potrebné v podniku zachovávať a reprodukovať. Z hľadiska zdrojov majetku, podľa finančného chápania majetkovej podstaty (Pakšiová, R., 2014), by tieto zložky majetku mali byť kryté dlhodobými zdrojmi, najlepšie vlastnými zdrojmi krytia majetku. K najdostupnejším interným vlastným zdrojom krytia majetku patrí aj vyprodukovaný výsledok hospodárenia za účtovné obdobie – zisk, ako aj zákonný rezervný fond, ktorého tvorba a čerpanie je pre niektoré formy právnických osôb upravené v Obchodnom zákonníku. Zodpovedajúce ustanovenia upravujúce obmedzenia týkajúce sa rozdeľovania zisku v prospech tvorby zákonného rezervného fondu preto možno považovať aj za nástroje smerujúce k zachovaniu majetkovej podstaty. Cieľom tohto príspevku je analýza príslušných ustanovení Obchodného zákonníka v jednotlivých typoch účtovných jednotiek v kontexte zachovania majetkovej podstaty.

2 Metodológia a zdrojové údaje

Z vedeckých metód sa pri písaní príspevku používa analýza právnej úpravy, induktívno-deduktívne metódy ustanovení Obchodného zákonníka vo vzťahu k tvorbe zákonného rezervného fondu a zachovania majetkovej podstaty pri vzniku spoločnosti a rozdeľovaní účtovného zisku po zdanení a následná syntéza a kategorizácia zistených záverov. Východisko pre analýzu teoretických súvislostí bude predstavovať aktuálna právna úprava v SR, predovšetkým Obchodný zákonník v aktuálnom znení.

3 Výsledky a diskusia

Aby bolo možné majetkovú podstatu z hľadiska finančného aj hmotného chápania minimálne zachovať, je dôležité aby podnikové výkony boli realizované mimo podniku. Iba vtedy môžeme hovoriť o dosahovaní realizovaných výnosov, čo je prvotnou požiadavkou na dosahovanie reálnych ziskov, ktorých rozdelenie investorom mimo podnik nebude ohrozovať výkonový potenciál podniku a jeho ďalšiu existenciu. Vykázanie účtovného zisku nemôžeme jednoznačne a za každých okolností stotožniť s rastom majetkovej podstaty. V niektorých kritických prípadoch vykázanie účtovného zisku môže byť spojené aj s poklesom majetkovej podstaty v jednom alebo aj viacerých spôsoboch chápania. (Pakšiová, 2017). Správne identifikovanie zmeny majetkovej podstaty podniku predstavuje náročnú problematiku, ktorej parciálnou časťou je aj dôsledná analýza vykazaného zisku a to predovšetkým v prípade, kedy je plánované vyplatenie podielov na zisku spoločníkom. Pri rozdeľovaní zisku je potrebné brať do úvahy, že nerealizované a fiktívne zisky z pohľadu zachovania majetkovej podstaty sa nemajú rozdeliť mimo podnik spoločníkom, ale majú zostať vo vlastnom imaní, či už v podobe zákonne alebo dobrovoľne tvorených fondov zo zisku ako vlastný zdroj krytia majetkovej podstaty v hmotnom chápaní. Problematika tvorby fondov vo vlastnom imaní je upravená v Obchodnom zákonníku, predovšetkým však ide o ich zákonnú tvorbu.

Obchodný zákonník (2017) uvádza, že ak sa vyžaduje zriadenie rezervného fondu, možno ho použiť v rozsahu, v ktorom sa vytvára povinne podľa Obchodného zákonníka, iba na krytie strát spoločnosti, ak osobitný zákon neustanovuje inak. Ak zákon neustanovuje povinnosť vytvoriť rezervný fond už pri vzniku spoločnosti, vytvára rezervný fond povinne spoločnosť s ručením obmedzeným a akciová spoločnosť zo zisku bežného účtovného obdobia vykazaného v schválenej riadnej individuálnej účtovnej závierke (čistý zisk). Z účtovného hľadiska má charakter fondu zo zisku a jeho tvorba sa účtuje v prospech účtu 421 - *Zákonný rezervný fond* súvzťažne s účtom 431 - *Výsledok hospodárenia v schvaľovaní*, príp. 428 - *Nerozdelený zisk minulých rokov*. Rezervný fond možno vytvoriť už pri vzniku spoločnosti alebo pri zvyšovaní základného imania príplatkami spoločníkov nad výšku vkladov alebo nad menovitú hodnotu akcií. V tomto prípade z účtovného hľadiska má charakter kapitálového fondu a jeho tvorba sa účtuje v prospech účtu 417 - *Zákonný rezervný fond z kapitálových vkladov* súvzťažne s príslušným majetkovým účtom, napr. 221 - *Bankové účty*, alebo 211 - *Pokladnica*. (Máziková et al., 2016) V prípade družstva má charakter rezervného fondu a podobné účtovanie „Nedeliteľný fond“. Pri vzniku družstva sa tvorba nedeliteľného fondu účtuje v prospech účtu 418 - *Nedeliteľný fond z kapitálových vkladov*. Tvorba nedeliteľného fondu z účtovného zisku sa účtuje v prospech účtu 422 - *Nedeliteľný fond* (Šlosárová, 2015).

Podiel na zisku právnickej osoby možno určiť až po doplnení rezervného fondu v súlade s Obchodným zákonníkom, spoločenskou zmluvou alebo stanovami. Porušenie povinnosti vytvoriť alebo doplniť zákonný rezervný fond alebo nedeliteľný fond je dôvodom, aby súd na návrh štátneho orgánu, orgánu alebo člena družstva, alebo na návrh osoby, ktorá osvedčí právny záujem, alebo aj z vlastného podnetu rozhodol o zrušení spoločnosti či družstva. Podrobnejšie povinnosti tvorby rezervného, príp. nedeliteľného fondu podľa Obchodného zákonníka pre konkrétne formy právnických osôb sú uvedené v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Povinnosti jednotlivých foriem právnických osôb

	Akciová spoločnosť	Spoločnosť s ručením obmedzeným	Družstvo
Zákonné fondy vo vlastnom imaní	<i>Zákonný rezervný fond</i>	<i>Zákonný rezervný fond</i>	<i>Nedeliteľný fond</i>
Právna úprava upravujúca tvorbu a použitie zákonných fondov	Obchodný zákonník č. 513/1991 Zb. v z. n. p.	Obchodný zákonník č. 513/1991 Zb. v z. n. p.	Obchodný zákonník č. 513/1991 Zb. v z. n. p..
Úprava tvorby fondov v konkrétnej spoločnosti	Stanovy spoločnosti	Spoločenská zmluva a stanovy	Stanovy družstva
Povinnosť prvej tvorby fondu	Pri vzniku spoločnosti	Po prvom dosiahnutí čistého zisku	Pri vzniku družstva

Povinnosť tvorby fondu pri vzniku spoločnosti / družstva	Je povinná	Nie je povinná, môže dobrovoľne tvoriť	Je povinné
Výška prvého prídely do fondu	Vo výške minimálne 10% základného imania pri vzniku	Minimálne 5% z čistého zisku, nie však viac ako 10 % základného imania	Vo výške minimálne 10% základného imania pri vzniku.
Tvorba fondu pri dosiahnutí zisku	Minimálne vo výške 10% z čistého zisku	Minimálne vo výške 5% z čistého zisku	Minimálne vo výške 10% z čistého zisku
Limit pre povinnú tvorbu fondov	Do výšky rezervného fondu určenej v stanovách, minimálne do výšky 20 % základného imania	Do výšky rezervného fondu určenej v spoločenskej zmluve alebo v stanovách, minimálne do výšky 10 % základného imania	Do výšky určenej v stanovách, minimálne do výšky 50% základného imania.
O čerpaní fondu rozhodujú	Predstavenstvo spoločnosti, ak stanovy neurčujú inak, v súlade s Obchodným zákonníkom	Konatelia, v súlade s Obchodným zákonníkom	Predstavenstvo družstva
Použitie zákonných fondov	Vo výške povinnej tvorby iba na úhradu straty.	Vo výške povinnej tvorby iba na úhradu straty.	Iba na hospodárske účely určené stanovami družstva, na prekonanie nepriaznivého priebehu hospodárenia družstva alebo na krytie strát družstva.
Fondy tvorené a používané podľa rozhodnutia účtovnej jednotky	Štatutárne fondy Ostatné fondy zo zisku	Štatutárne fondy Ostatné fondy zo zisku	Zabezpečovacie fondy Štatutárne fondy Ostatné fondy zo zisku
Orgán spoločnosti/ družstva rozhodujúci o tvorbe a použití fondov	Právomoc štatutárneho orgánu rozhodovať o tvorbe štatutárnych fondov musí byť uvedená v stanovách; O tvorbe ostatných fondov zo zisku rozhoduje valné zhromaždenie pri rozdeľovaní zisku.	Právomoc štatutárneho orgánu rozhodovať o tvorbe štatutárnych fondov musí byť uvedená v stanovách, v spoločenskej zmluve alebo v zakladateľskej listine. O tvorbe ostatných fondov zo zisku sa rozhoduje pri rozdeľovaní zisku.	Právomoc štatutárneho orgánu rozhodovať o tvorbe štatutárnych fondov musí byť uvedená v stanovách; O tvorbe ostatných fondov zo zisku rozhoduje členská schôdza družstva pri rozdeľovaní zisku.
O rozdeľovaní zisku a úhrade straty rozhoduje	Valné zhromaždenie akcionárov	Valné zhromaždenie spoločníkov	Členská schôdza družstva
Právna úprava účtovania v sústave podvojného účtovníctva	Opatrenie č. 23 054/2002-92 , ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v z. n. p.	Opatrenie č. 23 054/2002-92 , ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v z. n. p.	Opatrenie č. 23 054/2002-92 , ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v z. n. p.
Spôsob tvorby, použitia a účtovania fondov v účtovnej jednotke stanovuje:	Vnútrotný predpis účtovnej jednotky o tvorbe, použití a účtovaní fondov vo vlastnom imaní	Vnútrotný predpis účtovnej jednotky o tvorbe, použití a účtovaní fondov vo vlastnom imaní	Vnútrotný predpis účtovnej jednotky o tvorbe, použití a účtovaní fondov vo vlastnom imaní

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Obchodného zákonníka (2017) a Postupy účtovania v PÚ (2017)

Do zrušenia právnickej osoby, podľa Obchodného zákonníka (2017) môže byť medzi akcionárov, spoločníkov, členov družstva rozdelený vždy len čistý zisk znížený o prídely do rezervného fondu, nedeliteľného fondu, prípadne ďalších fondov, ktoré spoločnosť vytvára podľa zákona, a o neuhradenú stratu z minulých období a zvýšený o nerozdelený zisk z minulých období a iné vlastné zdroje, ktorých použitie nie je v zákone ustanovené.

Záver

Z ustanovení Obchodného zákonníka vyplýva, že v prípade tvorby zákonných fondov vo vlastnom imaní spoločností a družstiev ide iba o ochranný mechanizmus pre podnik v prípade kritických období jeho existencie ako zdroj na krytie strát a v ostatných prípadoch ide iba o stanovenie minimálneho zabezpečovacieho mechanizmu do budúcnosti v podobe povinnej tvorby fondov zo zisku. Napriek stanovenému limitu, do ktorého je právnická osoba povinná tieto zákonné fondy tvoriť podľa Obchodného zákonníka, v stanovách a spoločenskej zmluve si môže právnická osoba určiť ich tvorbu aj vo výške presahujúcej tieto limity, tie sú potom pre ňu záväzné. Vo výške povinnej tvorby je ich použitie viazané iba na úhradu straty, tým je zabezpečené ich zachovanie vo vlastných zdrojoch krytia majetku v ziskových rokoch. Obchodný zákonník nerieši situáciu, ako pristupovať k rozdeľovaniu zisku nad rámec povinných prídeltov do fondov, napr. vo vzťahu k zachovaniu majetkovej podstaty. Pokles majetkovej podstaty pritom jednoznačne nebýva zapríčinený len vykázaním straty, ale aj väčším rozdelením zisku, ako je suma reálne dosiahnutého rozdeliteľného zisku podniku. Dôsledná analýza vykázaneho účtovného zisku musí byť východiskom pre rozdeľovanie čistého zisku (Pakšiová, 2014), ktoré by neohrozilo ďalšiu existenciu podniku. Dodržiavanie ustanovení Obchodného zákonníka, upravujúce rozdeľovanie zisku a tvorbu a použitie rezervného fondu a nedeliteľného fondu, môžeme chápať z pohľadu zachovania majetkovej podstaty ako čiastočne zabezpečovací mechanizmus. Platí to však iba do určitej miery. V prípadoch, kedy tieto povinné prídely do fondov zo zisku nedosahujú sumu potrebnú na zachovanie majetkovej podstaty podniku, túto musia vo svojich rozhodnutiach o návrhu na rozdelenie zisku zabezpečiť zodpovedné osoby, v závislosti od právnej formy podniku.

Príslušnosť ku grantovej úlohe

Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu APVV č. APVV-16-0602 „Vvyšovanie relevantnosti účtovných informácií v SR – od nákladov k hodnote“.

Literárne zdroje a iné odkazy

- Kubaščíková, Z. (2008). *Prognóza vývoja podnikateľských subjektov na základe analýzy účtovnej závierky*. In *Diagnostika podniku, controlling a logistika : zborník prednášok a príspevkov zo 4. medzinárodnej vedeckej konferencie*, 17. - 18. apríla 2008, Žilina : Žilinská univerzita v Žiline, S. 130-134.
- Markovič, P., Grančíčová, K., Juhászová, Z. (2013). Finančné rozhodovanie o dlhodobej alokácii kapitálu. In *Management trends in theory and practice : scientific papers*. Žilina : EDIS, University Publishing House, University of Zilina, S. 247-249.
- Máziková, K., Ondrušová, L., Seneši, N. (2016). *Účtovníctvo vlastníckych transakcií*. Bratislava : Wolters Kluwer.
- Obchodný zákonník. *Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov*. Zbierka zákonov SR, 2017.
- Pakšiová, R. (2014). *Majetková podstata podniku*. Bratislava : Ekonóm.
- Pakšiová, R. (2017). Zisk ako indikátor rastu majetkovej podstaty a jeho analýza. In: *Indikátory zmeny majetkovej podstaty a ich analýza : zborník vedeckých statí*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, pp. 100-111.
- Postupy účtovania v PU. *Opatrenie č. 23 054/2002-92 , ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v z. n. p.* Zbierka zákonov SR, 2017.
- Šlosárová, A. (2001). *Účtovná závierka podnikateľov*. Bratislava : Iura Edition.
- Šlosárová, A. et al (2016). *Účtovníctvo*. Bratislava : Wolters Kluwer.
- Šlosárová, A. (2015). Zmeny vo vykazovaní položiek vlastného imania v súvahe podnikateľa a ich vplyv na finančnú situáciu účtovnej jednotky. In: *AIESA – budovanie spoločnosti založenej na vedomostiach. Medzinárodná vedecká konferencia*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM.
- Zákon o účtovníctve. *Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov*. Zbierka zákonov, 2017.